

Կը հրատարակուի առաջ 1. 8. 16 է- 23 էն :
Բաժանորդագրութեան գինը տարեկան 20 Ֆրանկ :
Ստորագրութեանը տարեկան ռենժէն Կուսին :
Օտար թերթ չփոխուիր :

Բաժանորդութիւնը միայն տարեկան է :
Ծանոցութիւն համար զատ սակարկութիւն կ'ըլլայ :
Գործա երեսփոխանութեան ծախքը առնողին վրայ է :
Ստորագրութեան տեղն է Պ. Յ. Գաֆաթեանին գրասենտը :

ԸՍՏՈՒԸԾ ԵՒ ՄԵՐԴ

Հարոյնարութեան ՏԵ՛՛՛՛ ԵՐԵ՛՛՛ 17 :

« ԸՍՏՈՒԸԾ խանգարումն որկէ՞ց է. ինչո՞ւ մարդս աւերակ մը կ'ըլեր է. ի՞նչ պատասխան կուտան անոնք որ կրնան թէ՛ մարդս երբ անասուններէն տարբերեցաւ՝ այն ատենը կրօնքի տէր կ'ըլլաւ. որ ըսել է թէ զՄատուած գտաւ. այսպէս ըսել է որ Մատուած՝ մարդկային խելքին մէկ ցնորքն է. Մատուած չկայ :

« Ինչ պատասխան տալերնին հոգ չէ՞. եւ մեզն ալ այս անդ պէտք չունի. Բացուած ծածկէն երթանք. Ս'արդոյս գոյութիւնը՝ Մատուածոյ գոյութեան առաջին եւ որոշիչ ապացոյցն է : Ս'արդս ինք զինքը չէ՛ ստեղծած. եւ թէ որ Մատուած չէ՛ նէ՛ հապա ո՞վ ըստեղծեց. Եւ թէ որ զՄատուած սահմանել ուզուի ՚է՛ ուրացողներուն խենթութեանը զէմ առաքելական հանգանակին մէջնը նիկիական Հասարակին մէջ բացատրուած կը գտնուի. « հայր ամենակալ արարել երկնի եւ երկրի, երեւելիաց եւ աներեւութից » : Եւ հա՛քանի մի բառերով անսահման կարողութեան եւ իմաստութեան յստակ ծանօթութիւն մը. Մատուած ամէն բանը ինչէ՞ն ստեղծեց. Թէ որ նախագոյ՝ եւ

Մատուածոյ յաւիտենակից նիւթ մը ենթադրել չուզեմք նէ՛ ոչնչէ՛. Սէնչէ՛ բան մը ստեղծող Մատուածը չեմք կրնար հասկնալ ըսողները կրնա՞ն արդեօք պարծիլ թէ կրնան հասկնալ անգործ՝ նիւթոյն կամ յաւիտենական կամքն ինք զինքն ստեղծած ըլլալը, որ ետքը կարգ եւ իմացականութիւն ստեղծէ :

« Թէ որ նիւթոյն կարգ եւ իմացականութիւն ստեղծելը հասկնալն անհնար է, նմանապէս անհնար է իմանալը թէ Մատուած զմարդը ուրիշ կերպ չէ՛ ստեղծած, բայց եթէ սիրով. եւ անկէց ուրիշ բան պահանջելու համար, եւ ոչ ոքի. Ուրիշ ամէն բացատրութիւն զՄատուած պզտիկցնելու եւ արդարութեան եւ բարութեան կողմէն մարդոցմէ ալ վարելելու կը յանգի. եւ այս արարչութեանս մէջ՝ որ իր գործն է, զանիկայ անկարող կը ցուցնէ. Երդ՝ զՄատուած պզտիկցնելը անիկայ մարդոյս մտացը մէջ ոչ չընչացնել ըսել է. որ այն ատենը նոյնը պաշտելէն, այսինքն ճանաչելէն կը դադարի. Եւ Մատուածն այսպէս զրկուելով միտքը եւ նոյն իսկ մարդը կ'օչընչանայ. ուրիշ բան չմնար, բայց եթէ իմացական աղմկեալ կենդանի մը, ատեցող եւ ատեցեալ. որուն առաջին ալ ատելութիւն կըլլայ. փոխարէն առածն ալ՝ որ կը ծնանի եւ կը մեռնի :

« Մատուած սէր է. եւ սէրը կեանք է. Մատուածոյ՝ որ անեղական կեանք է, սիրոյն անընդհատ ծա-

աշխուժը շարունակ կենար կըստեղծէ։ Ըստուժմէ ըստեղծուած ամէն կենար իր կարգին մէջ՝ բարի եւ կատարեալ է։ Գեղեցկութիւն ստեղծ է։ Եւ մէկ ուրիշ կենաց նկարիկ ըլլալու բան մը կուտայ, կեանքի կատարելութիւնը՝ արարիչը ճանչնալ եւ սիրելն է։ սիրոյ սը կատարելութիւնը պայտելն է։

«Սարգս սիրով ստեղծուած, իր բնութեանը կարգին համեմատ կատարելապէս ճանչնալու եւ կատարելապէս սիրելու համար, գերազոյն բարիէն ըստեղծուած, որպէս զի կենաց զեղուն լրութեանը հառնի, որ է զԸստուած պաշտելը, մարդս՝ այն վըսեմ արարածը՝ ազատութեան ծայրագոյն լրումն լաւած է։ Ըշատութեամբ կը պատերազմի եւ կարգիւնաորի, իրեն յատուկ բան մը ունի մինչեւ աստուածոհրութիւն բարձրանալու իրեն հասուցում մը առ Ըստուած՝ որ իրեն ցոյցութիւն տուաւ։ Ըսով կրնայ ալ Ըստուծմէ հեռանալ, անկէջ զատուիլ, անիկայ ուրանալ, ընտրութիւնը իր ձեռքն է։ Ըստուած իր առեալ արողութեան իրեն վիճին նշան՝ մարդոյս ազատութիւն ալ տուաւ զինքն ուրանալու։

«Սիրող ըլլալով՝ հնազանդիկ պէտք է։ վասն զի հնազանդութիւնը սիրոյ օրէնքն ու կերպն է։ Ըշատ ըլլալով՝ կրնայ ապստամբիլ, օրէնքն՝ աւերել, սէրը զլանալ։

«Ըրգէն Ըստուած իրեն հնազանդութիւն զլանալը տեսած էր։ Ըրեւելի արարչութենէն առաջ երկինքը պատերալմ մը եղած էր։ Ընթիւ հրէշտակներու մէջ ապստամբ գունդեր գտնուեցան։ Ըյս մաքուր ոգիներուն մէջ մասը՝ որ Ըստուծոյ երկրպագելու համար ստեղծուած էին, մտքերնուն մէջ ամբարտաւանութիւն ծնանելու տեղի տուին, Ըստուծմէ զատուեցան։ սէրն ու լոյսը կորուսին, զոգման անընդունակ սատանաներ եղան։ Այսեւ աւանդութեան մը նայելով, ասոնց ապստամբութիւնն պատճառ եղաւ Իանին՝ որով ստեղծուած էին, մարդեղութեան կանխադուշակ յայտնութիւնը։ Ըստուծոյ բանին Ըստուծոյ երկրպագելը զլացեր էին։ Բանին աստուծոյ՝ երբ Յիսուս պիտի լլար, այսինքն՝ երբ մահկանացու անարդ մարմին մը պիտի ստնոր իրեն, Ըստուածային սիրոյ այս խորհուրդը անոնց հասկնալիքէն վեր էր։ Սարգոյս վիճակը՝ որ մէկ նոր եւ շատ կոյմէ նկատելով ալ իրենցմէ ստորին արարած մըն էր, բայց այսու ամենայնէ Յիսուսի վրայ անոր երկրպագութիւն մատուցանելու էր, անոնց չար նախանշը կրգուեց։ Ըպստամբ հրէշտակները երկինքէն վար ձգուեցան։ Եւ չարն այն ատենը գոյացաւ։ որ ըստ որում չար՝ մշտակայ է։ Իսկ ըստ որում կարողութիւն ժամանակաւոր։ Սարգոյս ահընկէջ մոլորեցուցիչ կարողութիւն մը բայց Ըստուծոյ հնազանդիկ ու-

ղէ նէ՝ իրեն չափ զօրաւոր չէ՝ այս կ'որոշութիւնը։

«Սարգս սատանայէն փորձուելով՝ ապստամբեցաւ։ Սիրոյ օրէնքն արեւց. սէրը զլացաւ։ անկարգութիւնն ու մահը նախապատել տեսնելով։ Ըստ թէ որ մարդը սկսաւ, չէ՝ թէ անասուններուն հետ մէկ ըլլալ, ալ անոնցմէ պէտք եղածին չափ չգոտուիլ եւ անբանելուն անարդ գծադրութիւններուն մէջ քանին վրան առնել՝ ինչպէս որ փիլիսոփայութեան հաճոյ է ճանչնելը, բայց Ըստուած չէր տուած անոր, այն սկզբնաորութիւնը այն ատենն եղած կրլայ, Ըյն օրը իր մերկ ցտնուելէն ամչնալով՝ ծածկուելու համար անբան անասուններու կաշիէ հանդերձ շինեց իրեն։

«Ուստուած եւ զմարդ ուրացող զիտութեան աչքին՝ այն չարաշուք օյն եղաւ յառաջադիմութեան առաջին ոտնփոխը եւ մարդոյն զէպ'ի կրօնական զբացմանը ստեղծելու զիմելուն առաջին քայլը։ Ըյսոն, որ այն օրուան ծնածը մահ էր։ Վրախաթն եւ անմեղ կենաց փափկութիւնէն զօրուած, իր առաջին պայծառ աներկայութեանէն վախուած, մարդկային միութեանց մէջ ինկաւ։ Արօնքի տէր ըլլալու չըստաւ, ալ աստուածային շնորհաց ներգործութեամբը՝ այնպէս ըլլալէն երբեք չդադրեցաւ։ Ընչպէս որ կըսուի թէ մարդ մեռած ատենը սըրին մէջ նկարուած պատկերները հոն անջնջ կը տպաւորուին եւ երբեք անկէջ ետքը չեն աւրուիր, նմանապէս՝ իր յանցանքովը ինկած երկար խաւարին սեմոցը վրայ՝ մարդս զրախտի լուսափալ տեսութեան անջնջելի պատկերն ստաւ, եւ անոր հոգին իրեն զիտցած մեծամեծ բաներուն՝ եւ զիրկն մը անհաղթելի տուող խոստմունքներուն այլակերպեալ արձապանգը տալէն չզաղրեցաւ։ Հոս՝ այս հեռաւոր սկզբնաորութեան ատենը Քրիստոսի շնորհքը կերելի, եւ անթիւ ձեւերով պիտի նորոգուի մինչեւ անճառապէս ճըմարիտ ըլլալուն օրը։

«Բայց նորէն սկսիմք։

Շարունակել

ԲՈՂՈՐԵԱՎԱՆՆԵՑ ՄԷԸ.

ՀԵՐՁՈՒՆԾ

«Ընան՝ որ մէկ ինքնահասարակ Յիսուսի մը մտացածին վարքը զրեց Տեառն մերոյ ճշմարիտ պատմութեանէն Ժողովելով եւ ուղածին պէս կոտորելով կապելով հոսմեական մըն էր, Ժառանգաւորաց զըպ-

բառան մը աշակերտ՝ եւ քահանայութեան սահմանուած. ետքը իր առաջադրած նպատակն ալ ձգեց՝ հաւատքն ալ. եւ ինչ լաւի որ կը հաւատար՝ նոյնը քննելու ելաւ*։ Լոյսնդնորուն՝ ո՛րքան որ ազատ քննութեան սկզբունքն ոգին է նէ՛ ասոր մէջ յառաջագէմ ըլլալով՝ կրօնական յօրինուածոյն քակտիլը տեսնողներն աչքերնին յացած են, եւ քննութեան սահման մը դնել կուզեն. յայց աղանդները այս սահմանը որոշած չեն. եւ հիմա՞ որ այս որոշման պէտքը կըզգան՝ բաւական հեղինակութիւն մը չկայ մէջերնին, ըստ որոշումնին իբրեւ վճիռ բերել տալու։ Շիրակի ժ-Լ-ը գարուն մէջ Դիւրէօ՝ անուն բողոքական մը քանի մի հաւատալիներ ցուցուց իրեն Բլիստար հասարակէ՛ որոց հարկ կը սեպէր հաւատալ՝ քրիստոնեայ անուան արժանանալու համար. բայց այս Բլիստար բաժնեւոր ուրիշներէն զատելու՝ եւ ասոնց աւելի կարեւորութիւն տալու ի՞նչ հիմն ունէր։ Կրտսեր թէ այն բաները որոց ամէն քրիստոնեայ ազգ եւ հերձուած միապէս կը հաւատան՝ գլխաւոր հաւատալիք են. իսկ այն բանը՝ որուն վրայ տարածախոյններ կան՝ երկրորդական կը սեպուին։

Բայց այս դրութիւնս շատ խախտուէ։ Դիւրէօյի ժամանակը Վրիստոսի Տեառն մերոյ աստուածութեանը գրեթէ ամէն բողոքականներ կը հաւատային՝ սովինեաններէն զատ. այն ատենն ասիկայ գլխաւոր հաւատալեաց մէկն էր. ժ-Լ-ը գարուն մէջ սկսաւ ասոր՝ չհաւատացողներուն բազմութիւնը. եւ այն աստիճան հասաւ՝ որ հիմա՞ տեղ կ'ոյ՞ որ ասոր հաւատացողը ծովէ անուանելով կը ծաղրեն։ Լ-ն ի՞նչ պէս կ'ըլլայ որ մի եւ նոյն յօդուածը ժ-Լ-ը գարուն մէջ Բլիստար հասարակէ ըլլայ, եւ ժ-Լ-ը գարուն մէջ երկրորդականներուն կարգն ածեն։

Եւկէց անլին կայ. Բողոքականները եկեղեցւոյ անանդութիւնը մերժելով՝ սուրբ գրքէն զատ բաւի

չեմք հաւատար կըսէին. եւ ամէն մարդ հաւատք սորվելու համար զինքը պարտական կը սեպէր սուրբ գիրք կարդալու։ Բողոքականութեան առաջին ժամանակները ինդիք կըլլար թէ սուրբ գիրք ըսելով ո՛ր գիրքերը հասկնամք։ Լուծեր հին կտակարանէն խառնուելու եւ նորէն ալ Յակոբ առաքելոյ Կաթողիկոսաց թուղթը այս կարգէն հանեց. Երբ ուրիշներն ալ մէկը այս եւ միւսը այն ի՞նչ գիրքը հանելով Լստուածաշունչին թեթեւեղութիւնն տեսնելով որ կամաց կամաց բան պիտի չմնայ, որոշեցին նոր կտակարանին ամէն գիրքերը առանց բացառութեան ընդունիլ. իսկ հին կտակարանէն միայն հրէից աստուածաշունչին մէջ գրտածին ընդունիլ. ուրիշները չձանձաւ։ Լսով խառնուելու Բլիստար հասարակէյը նորէն սուրբ գրոց կարգը մտան. բայց ուրիշներ մնացին դուրս։

Ի՞նչ որ է նէ՛ ընդունածներն Լստուածային ներշնչութեամբ գրուած ձանձալով անոնք հաւատոյ կանոն կը բռնէին. բայց Սէմէր եւ Լսխօն գերմանացիները այս հաւատքը վերցուցին, աստուածային ներշնչումը ուրացան. միայն իրենց մարդկային հեղինակութիւն սեպելու սկսան. եւ ասոնց կարծիքը ներկայ դարուս մէջ զօրանալով՝ Սուրբ գրոց աստուածաշունչ ըլլալուն վրայ ալ բողոքականներուն միտքը կասկած մտաւ. Լիմայ ո՛չ Բլիստար հասարակէ՛ ունին, եւ ո՛չ հասարակայնական հանդէս. իւրաքանչիւր ոք ի՞նչ բաւի հաւատալ ուզեն նէ՛ անիկայ սուրբ գրոց մէջ կը ցուցնէ. չէ՛ թէ անով յաստուածոյ յայտնուած ճշմարտութիւն ըլլալը հաստատելու համար, այլ ցուցնելու համար որ քրիստոնէութեան առաջին քառորդները տեսնուելու կը հաւատային եւ այնպէս սորվեցուցին. իսկ անիկայ ընդունողները ազատօրէն կը սկսին որ այն խօսքը այն պրքին մէջ ետքէն մտածէ. կամ թէ այն գիրքը միշտեւ հիմա՞ որո՞ւ անունով կը ձանձցուի նէ՛ անորը Լ-ն Լսպէս Պրէզիտայտըր Կերմանացին Յովհաննու աւետարանին հարազատութիւնը ուրացաւ, Թէպէտ եւ նոյն ինքն ճշմարտութեան ուրացողը նայել կընդունէր. Բայց այսպիսիներուն դէմ նոյն իսկ բողոքականներուն մէջէն մարդ կ'ելէր հերքելու։

Լսպէս տեղ մը ընդունելութիւն եւ տեղ մը հերքում գտաւ Սէմէր անուն բողոքական մը. Լսիկայ էր Պրէզմենի Ռօզրտամ քաղաքի հոգեւոր հովիւ. աստուածաբանութեան վարդապետ. եւ քրիստոնէական հաւատոյ պաշտպանութեան համար Պրէզմենի Լակրն քաղաքը կազմուած ընկրութեան երկեւելի անդամներէն մէկը, եւ Սալոն Ժողովեւրում մշտապէս գերագոյն ատենի անդամ. Ս. Չիտնական պատիւներ ալ ունէր. Կալվինական էր. բայց Կալվինէ տարբեր այնքան մոլար կարծիքներ ունէր՝

* Այս քակտիլ չեմք ուզէր պահել թէ քրիստոնէութեան մէջ քննութիւն չ'անեն. միայն թէ՛ քննութեան առարկայն ձանձալու է։ Հաւատալիքս բաւի ըստ ինքեան քննելու ելլես նէ՛ կը սլախախտ. վասն զի գերմանացիներ ըլլալուն համար մարդու խելքը չկրնար անոր քննիչ եւ դատարար ըլլալ. Բրեւանի ծանրան՝ այս է։ Բայց առանց սխալելու կրնայ քննութիւն հաւատալիութեան պատճառները. զոր օրինակ՝ Քրիստոսի աստուածութիւնը հաւատալի լինող հրաշքներուն ճշմարտութիւնը, որ պատմուած բաներ ըլլալով Թիզքական քննութեան չեն յարար. միայն պատմական պիտի ըլլայ քննութիւնը. պատմագիտի ճշմարտախօսութիւնը եւ ակնհայտ վկայութիւնն բաղձութիւնը եւ անկեղծութիւնը գիտական եւ տեղը քննելու բան չ'մնար։

որ թէ որ կալվինք ժամանակն ըլլար նէ՝ Սէրվէ-
դուսը այրող բոցերը ասիկայ ալ կը պատժէին :

Դիւլլըրա անուն բողոքական քարոզիչ մը գաղ-
ղիական Լըւթերանի խրկած մէկ նամակին մէջ
կըսէ ասոր համար թէ բնական վեր՝ եւ զինքը ան-
հանգիստ ընող կրօնական բաները ամէն ալ կ'ուրա-
նայ, ինչպէս եւ Տեառն մերոյ մշտնջենաւոր աստուա-
ծութիւնը . մարդեղութիւնը* Ռէվիլի այս քարոզու-
թիւնները կամ ուրացութիւնները Շինէվուայի մէջ
կընէր . բայց Շինէվուայի բողոքական կրօնքի ատենը
քաղաքէն ճամբեց : Ընկէ Բարիզ եկաւ . եւ Սար-
գէն Բաշու . այն քաղաքին բողոքական քարոզիչնե-
րուն մէկը՝ ասիկայ իրեն համալիս գտնելով սիրալիր
անդունելութիւն լրաց . եւ երբ ասոր հրահրանքը
Ռէվիլի քարոզ մը տալու կը պատրաստուէր՝ երեցական
բողոքականաց խորհրդոյ ատենին կողմէն իրեն պատ-
ուէր եկաւ չքարոզելու . որով իր պատրաստութիւնն
ու ակնկալութիւնները պարօպ գացին :

Եւոր պատմական կամ փիլիսոփայական կամ աստ-
ուածաբանական տեղեկութիւնները ի՞նչ ատիճանի
ըլլալը դատել չէ՝ ուղած ասոնք պատմող լրագիրը .
միայն յանձնապատաս յանդգնութեամբ իր չղիտցա-
ծին վրայ խօսելուն ապացոյց կը բերէ այն՝ որ ինքը
Եւրոպական ընդուն անհմտութիւնով հին կտակա-
րանի մէկ խօսքը ընտելեան կառնէ, եւ ամէն հին
հարց մեկնածին հակառակ խօսելէն զատ՝ բազմազե-
մուտ Տրախ մատենագրին ալ հակառակ կը խօսի,
որուն չափ Եւրոպական ընդուն եւ գրող հմուտ մարդ
չկայ հիմայ : Բայց մոլորութեան հետ հպարտու-
թիւնը միշտ զուգընթաց կըլլան . եւ հպարտութիւնն
է որ մոլորութիւնը անուղղելի կընէ :

ԲՐՈՒՍԻԱՅԻ

ՀՐԵՆՑՆԵՐԸ

Գաղղիական օրաւոր մը Բրուսիայի հրեայներուն
վերայ հետեւեալ տեղեկութիւնները սա խօսքով
կըսուի : « Ս'եր մէջ ամէն բան հրեայներուն համար
ըլլալը՝ որ իրօք երեւցած բան մըն է, ուրիշ բանով
չհասկցուիր, բայց եթէ անով՝ որ ազատականութեան
եւ լուսաւորութեան վարդուրի տակ պահուած ը-
լլալով այնպէս բաներ կընեն որ իրենց աղտ կը բե-
րէ » : Եւ ետքը ըսելիքները կը շարունակէ :

* Աստուածութիւնն ու մարդեղութիւնը մէկէն
ուրանալն ի՞նչպէս կըլլայ . արդեօք Աստուծոյ մարդ
ըլլալը կը հասկնա՞յ : Բայց աստուածութիւնը կ'ու-
րանայ ըսելէն ետքը ասիկայ գոտ քննել պէտք չէր :

« Յիշեցէ՛ք կըսէ Սպանիայի մէջ հրեայներուն
իրենց յարգովը մեծ զօրութիւն ունեցած ժամանակը .
երբ անոնց դրամական կարողութիւնը իրենց ձեռք
ձգած էր երկրին բոլոր կալուածներուն վարձակալու-
թիւնը եւ ժողովրդէն տուրք ժողովելը, որոնք
հրեայ պաշտօնեաներուն եւ նոյնպէս հրայ յառա-
ջագէտ գործակալներու ձեռքով կը ժողովուէին . մին-
չեւ որ բոլոր քառաները եւ հասարակութիւնը սրբա-
մըտութեամբ ոտք ելան այն օտարազգիներուն ամա-
թալի տիրապետութեան դէմ : Այստեղութիւններէն
յայտնի է որ ժա. դարուն մէջ Սպանիա շատ մեծ
վտանգի մէջ ինկաւ պատիր եւ լոկ առ երեսս քրիս-
տոնէութեան մը երեսէն, որ հրեայներուն շատ ի-
րենց վրայ կը ցուցնէին . քրիստոնէութիւնը երկսանց
եւ միայն իրենց նպատակին հասնելու համար ընդու-
նած էին, իրենց ընտանեկան կենացը եւ գաղափար-
նուն մէջ հրեայ մնացած էին . եւ քրիստոնէից դէմ
ատեւութիւններն անցած չէր : Ինչպէ իրենց մէջ աղ-
ջիկ կուտային կառնէին : Եւ առ երեսայթ քրիստո-
նէութիւնը, եւ այն գերդաստաններուն արհամար-
հութիւնը որ կը ցուցնէին քրիստոնէական պաշտա-
մանց դէմ, կրօնական անխտրութիւն մը առաջ բե-
րին, որ գաղանի հրեայներուն հետ յարաբերութիւն
ունեցող քրիստոնեայ ընտանեաց մէջ ալ տարածուե-
ցաւ . եւ ասոր շահը բոլորովին սուտ յրիստոնեայ
հրեայները կընէին : Վրիստոնէութեան վարագործի
տակ ծածկուած ըլլալով տէրութեան գործեր ձեռք
կը ձէին : Եւսոնց ձեռքը կըլլար դատաւորական իշ-
խանութիւնը, դպրատունները, վանքերը, եւ եկե-
ղեցական բարձր մատակարարութիւնները . եւ ասոնք
այս կերպով իւրաքանչեւ քրիստոնեայներուն վրայ իրենց
մէջովը ինդալով նոր ուժ մը գտնելու յաջողեցան :
Սպանիական հաւատաքննութիւնը ասով աղէկ կը
հասկցուի :

« Սուտ անուն յառաջադիմութիւնը մեր (Բրու-
սիայիներուն) մէջ մտնելուն հետ մէկ տեղ հրեայ-
ներն ալ Բրուսիայիներու մեծամեծ ընկերութիւննե-
րուն մէջ մուտ եւ ընդունելութիւն գտան : Եւսն ա-
տենուան պաշտօնէից ժողովոյն նախագահը Լէրո-
վալտ՝ անոնց այսպէս ընդունելի ըլլալուն դուռ բա-
ցաւ . Վէրթուլտ Լէրպալտ հրեայ մատենագիրը պա-
լտաէն ալ խմելու հրահրելովը, եւ իր բոլոր աղ-
ղեցութիւնը ի գործ դնելովը, որպէս զի թագու-
հին գրակարգաց ընտրուի : Բրուսիայի թագաւորա-
կան պալատը այս բանիս վրայօք հետաքրքրական
բաներ կը պատմուին : Այսոր երեսելի անձինք կը
ժողովուէին նէ՝ հրեայները մուտ կը գտնէին : Եւսոնք
որ ժիր եւ ալբըրաց մարդիկ են, գացած տեղեր-
նէն իրենց շահաւոր բան մը կը գտնէին առնելու :

կենցաղագիտական (բուհիք) լուրեր կաննէին, որով Պէրլինի դրամատան մէջ փոխանակագրերուն (քամպիօներուն) զինը ուղածնուն պէս վեր վար կը խաղցնէին: Այնը կընէին նա եւ Սիէննա եւ Վրանքֆորդ՝ հեռագրութեան ծածկով: Եւրոպայ տեսնող մական գործող պաշտօնէն զատ պաշտօն մը չկայ, որուն մէջ բաւական բարձր աստիճան մը չունենան Ֆրանսա ըսուած հրեայները: Եւստ անգամ այս հրեայ գործակալները մեծ ազդեցութիւն ունին, մանաւանդ գաղտնաստանական գործող մէջ. ուր Մէրոփալտ նախագահութենէն ելելէն ետքն ալ շատ հրեայներ անուած են:

Սակեց զատ դիտողութեան արժանի բան մըն ալ այն է որ այս Ֆրանսա ըսուած հրեայները իրենց պէս Ֆրանսա ըսուած հրեայ աղջկան մը հետ կապուանան միշտ: Սրիշ կարեւոր պարագայ մըն ալ կ'այ որ այս հրեայները որ մկրտուած են, հրեութեան մէջ մնացող շմարտուններուն հետ ներքին եւ անձուկ յարաբերութիւններ կը շարունակեն: Եւ ասկէց զատ, այսպիսի ընտանեաց հետ յաճախ յարաբերութիւն ունեցող քրիստոնեաները վերջապէս այն հրեաներուն խորուցը եւ գաղափարներուն այնքան կընտելան, որ բնաւ քրիստոնէական զգացմունք մը զոյ ար սրտերնուն մէջ: Եւ ասոր փորձը տեսնուեցաւ վերջին անգամի ընտրութեան պատճառով եղած յուզմունքներուն ատենը: Թէ որ դատարանի մը մէջ հրեայ պաշտօնատէր մը գտնուի նէ՝ անոր խօսքը իր ամէն պաշտօնակիցներուն կանցնի: Եւ յոր հրեայները պահպանողական գաղափարներու թշնամի են. եւ այդքնդ հանուր կանոնէն բացառութեան արժանի քիչ անձինք կը գտնուին: Այնքին քսան եւ հինգ տարուան մէջ շատ մը գործակալներ, որոնք ըստ մեծի մասին աղքատ ազնուականներ էին, միայն ազնուականութեան աստիճանի հասնելու փափաքով մկրտուող հրեայ հարուստ աղջիկներու հետ ամուսնացան: Բայց այս վերջին տարիներս ազնուական բայց աղքատ ընտանեաց աղջիկներ ալ հրեայ եղան հարուստ հրեայներու հետ ամուսնանալու դիտաւորութեամբ:

Հրեայներուն քրիստոնէութեան դառնալուն արդիւնքը ուրիշ ազդերէ հաւատքի եկողներուն վերայ տեսնուածին բոլորովին հակառակն է: Հրեայները դառնալուն ետքը առաջինէն աւելի սերտ եւ մտերիմ ընտանութիւն մը կ'ունենան իրենց նախնի հաւատակիցներուն եւ բարեկամներուն հետ: Գէշն այն է, որ այս դարձող հրեայներուն հետ խնամութիւն կամ ուրիշ կերպ հաղորդակցութիւն ունեցող քրիստոնեայները իրենք աւելի կը խառնուին հրեայներուն հետ, քան թէ հրեայները քրիստոնեայներուն հետ: Ասիկայ մեր հիմաւորական ընկերական վիճակին

վրայօր աւելի երկիւղ պատճառող նշանն է:

Բաջածանօթ ռամկապետական մը, թիլէ, որ իրաւոյն է. եւ ինքնաներէն Պէրլին հրատարակուած Ռոպորտ ամսու լրագրին խմբագիրն է, 1841 ին հրատարակուած թերթերուն մէկին մէջ ապացոյցներով հաստատած է որ հրեայ սրիկայներուն եւ գողերուն մէջ բազմաթիւ քրիստոնեայներ կան, որ հրեայներուն կօշնեն, եւ կամաց կամաց անոնց լեզուին ու սովորութեանցը կը վարժուին եւ նոյնը կընդունին: Հրեայ մը քրիստոնեայ գողերու հետ ընկերանալով՝ երբէք ասոնց սովորութիւններուն չհամաձայնիր. եւ ասոնց սկզբունքները չընդունիր. եղածը միշտ ասոր հակառակ է: Եւ ասոր խիստ շատ օրինակներ կան: Այդ թշուառական քրիստոնեայներուն շատը՝ հրեական կրօնից մասնակից ըլլալու համար անոնց սինակոկան կերթան: Այնքին օրերս՝ հրեայ չարագործներու խումբի մը վրայօր դատաստանական տեղեկութիւններ առնուելու միջոցին պատահաւ որ անոնց հետ բանալ դրուած բազմաթիւ քրիստոնեայներ հրաման ուղեցին իրենց բանտակիցներուն հետ մէկ տեղ: Հրեից տօնի օրերը անոնց սինակոկան երթալ եւ կրօնական պաշտամաններ կայ գտնուիլ:

Եւստ բաներ կան որ լսողը առջի բերանը չը կը ընար հաւատալ. ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ կրօն. բայց հրեայներու հետ ընկերակցութենէն յառաջացած յայտնի կապակցութիւններով եւ դաղանի յարաբերութիւններով դիւրաւ կը հասկցուին:

Սիշնալ դատաստանատան մէջ շատ քատեր տեսնուեցան. որոց հետաքրքրական ելքը հասարակութեան ուշադրութիւնը արթնցուցին. եւ ասոնցմէ կը հասկցուի որ այն տեղի դատաւորը իր հրեայ աներոջմէն բոլորովին անկախ չէ. անկէ կախում մը ունի:

Հարաւային Եւրամանիայի մէջ պետութեան մը Սիւրդէմպէրի, պաշտօնեայներուն մէկին կինը հրեայ է: Սաքսոնի Լայքսիլ քաղաքէն. ասիկայ կրցաւ հրեայներուն քաղաքական ազատութիւն տալու համար պետութեան ժողովարանին մէջ իր ազդեցութիւնը բանեցնել:

Կենաց հասարակ ընթացքին մէջ այսպէս բաներ կը ըլլան: Երբ կառավարութեան կողմէն բան մը ապրապրուի, կամ թէ մէկուն քով ուղած բաներն են ծախու գտնուելու ըլլայ, եւ այս մէկը հրեայ չէ նէ՝ չեն ընդունիր. հրեայներու կապուրին. ուղածին անոր քով գտնեն նէ կանեն: Այս օրերս քրիստոնեայ արուեստաւոր մը իր ձեռագործ մէկ բանը բարձր աստիճան մէկի մը կը տանի. բայց անիկայ այս խեղճին պատասխան անգամ չտար: Բանի մի

Հարաւ իւր, զիստաւորի մը պէս՝ հրեայ վաճառական մը յիշեալ արուեստաւորին խանութը կերթայ, եւ ոչինչ զին մը տալով այն բանը կ'առնէ. բայց առնելէ՝ վերայիշեալ լարձրաստիճան մարդուն համար է եղեր. որկէց իր տուած դրամին կրկնապատիկը կ'առնէ: Ի՞նչու համար քրիստոնեայ արուեստաւորը պատասխան մը անգամ առնելու արժանի չեղաւ. եւ հրեային բանը յաջողեցաւ եւ շահ ըրաւ: Ընոր համար որ պաշտօն պաշտօնաւորուն մէջ այն հրեային պարտք ունենալով անոր պաշտպանն է եղեր:

Պէտքը՝ թագաւորական պալատին հետ առուտուր ընող հրեայ մը՝ մաքսէ բան փախցնելու լանձնքով բռնուեցաւ. քննութեան միջոցին հաշուետու մարմններուն մէջէն գտան որ շատ մը մեծազգի խաթուններուն մեծագին կերպաններ ծախեր է, բուն արժէքին երեքին մէկ գնովը. 150 թաւեր արծաթ կտոր մը 50 թաւերի, կտրճ ըսեմ. հրեան հոս ամէն բանի տեղեկութիւն ունի. եւ ամէն բանի մէջ գործը կը յաջողցնէ. հրեայները թէ՛ արանց եւ թէ՛ կանանց մէջէն իրենց օխականներ եւ հետեւողներ ունին. որ ընկերութեան ամէն կարգի մարդոց մէջ կը գտնուին. բայց առաւելապէս՝ մեծամեծ եւ բարձրաստիճան անձանց կարգին մէջ:

Ըստ նամակը գրող ըրագիրը վերջէն կաւելցնէ որ ասիկայ մեր ժամանակին յատուկ եղածի պէս բան մըն է Բրուսիայի թաղաւորութեան մէջ՝ որուն տիրող կրօնքը բողոքականութիւնն է, բողոքականներու բաղձութիւնը սակաւամիտ հրեայներուն մէջ պիտի ընկրգմէին: Եւ ասիկայ նիւթապէս եւ թէ՛ բարդապէս, ո՛ր տեղ որ պիտի քաղաքականացեալ աղբիւրը՝ հաւատքին թուլցնելով բարոյական կապը կը խցեն, հոն հրեայները ուժ եւ ազդեցութիւն կը գտնեն: Ըստնք որքան որ դրսէն անխարութիւն կը ցուցնեն նէ՛ իրենց կրօնական սկզբունքով ամուրցած կապը կը պահեն միշտ. որ իրենց բարոյական եւ ազգային կապն է. եւ առաւելապէս, իրենց հրեայ մնացած ազգակիցներուն եւ ընտանիքներուն հետ աւելի սերտ յարաբերութիւն մը կ'ունենան: Ըսով մտաւորական կողմէն գերազանցութիւն մըն ալ կ'ունենան. որ նիւթական ազդեցութեան հիմն կըլլայ: Կրօնից անխարութիւն քարոզիչն է՝ որ Բրուսիացիները հրեայներուն կը մատնէ: Վանի մի լրագրաց վախը՝ թէ ամէն բան հրէից ձեռքը պիտի անցնի, անհիմն չէ:

ԵՒՐ ՊԵՊԵ

ԵՒ ԳՈՂԵՐԸ

Հարաւաւորութեան. Տէ՛ւ Երեւ. 22

Ընի պապա կերեւակայէր որ ներսը մտնի ո՛չ խաւար տեղ մ'ըլլալու է, բայց տ'ստա որ աղէկ լուսաւոր եւ լայնարձակ տեղ մըն է մարդու ձեռքով փորուած. վրան բարձր կամար. լոյսն ալ ապահովին դապաթէն արուեստով բացուած ծակէ մը կ'առնէր: Իրեն զարմալք եկաւ. Եւրոք շատ ուտիլիքներ, բռններով պատուական կերպաններ իրարու վրայ զիգուած, ումալք մետաքսէ, եւ ումալք ալ կ'իտուածայ (էլէմէ). մեծագին գորգեր (խալի, սէտճատէ, ք'լիմ). եւ առաւելապէս՝ ոսկի եւ արծաթի գրամներ լերան պէս զիգուած, կաշիէ խաշոր տուրակներու մէջ լեցուած եւ իրարու վրայ շարուած: Ըստնք տեսնելով իրեն անանկ եկաւ որ այսքան բան հոն զիգելու համար չէ՛ թէ քանի մի՛ ալ հաւիտաւոր տարիներէ ի վեր այն ապահովը իրար անընդհատ լաջորդող գողերու գանձատունն եղած պիտի ըլլար:

Ընի պապա ընկիւքին վրայ բնաւ չտարակուսեցաւ. երբ ներս մտաւ՝ դուռը վրայէն գոցուեցաւ, բայց ինքը բանալուն կերպը զիտնալովը հոգ չըրաւ: Ըրծաթ դրամներուն չմօտեցաւ. ոսկիներուն գնաց՝ եւ անոնց մէջէն ալ աւելի ընտրեց տուրակով դրուածները: Ընտնցմէ ուզածին չափ եւ երբ բաւանակնեւրուն տանելուն չափ վերցուց. էշերը բռնից սպառաւորին քով բերաւ. տուրակները վրան բնուցուց: ծածկելու համար վրանին ալ քանի մի ձի դ փայտ դրաւ. որով տուրակներու մարդ չէր կրնար տեսնել: Ըստնք ընկէն ետքը դրանք քով գնաց. քոյկէ տուած ըսաւ. եւ դուռը գոցուեցաւ: Այնք որ ներս մտնելու չէ՛ դուռն ինքնին կը գոցուէր. բայց ներսէն դուռն ելող ըլլար նէ՛ դուռը բաց կը մնար մինչեւ որ գոցուելու հրահան ըլլար:

Ընի պապա աստք ընկէն ետքը քաղաքին ծամբան բռնեց. տուն եկաւ յաւանակները պզտիկ բակ մը խաթեց. եւ մեծ զգուշութեամբ դուռը գոցեց: Տուրակները ծածկելու համար դրած փայտերը մէկ դի առաւ. տուրակները տուն տուրաւ. կրօն առաջ շարեց՝ որ նստարանին (սէտիլին) վրայ բազմած էր: Այնք տուրակները ձեռքէ անցուց, եւ դրամով շեցուն գտնելով կարծեց թէ էրիկը անոնք գողցեր է. ուստի ամէն ալ վերցնելէն ետքը չէր յաւ համբեր' Ըրաւ էրկանը:

Ընի պապա, այդչափ չարութեան հասն' Ըստ որ:

Ալի պապա խօսքը լմնցնելու թող չտալով ըսաւ . չըսէ՛ կին . մի՛ վախճար . Լո գող չեմ , թէ որ դողերէն գողնալը գողութիւն չը սեպուի նէ : Բարի լաղդս պատմեմ նէ՝ այդ գէշ կարծիքդ վրայէն կը վերցնես :

Տօպրակները պարպեց . կնոջն աչքերն այնքան ոսկի տեսնելուն զշշտեցան (խամաղիւ եղան) : Այս ընկէն ետքը զխուռն եկածները մէկիկ մէկիկ պատմեց : Արդ լմնցուց՝ ապսպրեց որ ամենեւին մարդու բան չըսէ :

Անկանը խելքը զլուխն եկաւ . ահա սրտէն փառատեցաւ . երկանը պատահած լարի բաղդին ուրախակից եղաւ . եւ անջնի ոսկիները մէկիկ մէկիկ համրիչ ուղեց :

Ալի պապա ըսաւ . խեղճ ես դուն կրնի , ի՞նչ պիտի ընես . համբէլէդ ի՞նչ կեցալ : Արթանք փոս մը փարենք . եւ ասոնք հօն թաղենք . կորույցնելու ժամանակ չունիմք :

Աինն ըսաւ . գոնէ որքան բլալը զիտանք : Արթամ գրպանէն գրիւը (շիւիկ) աննեմ . եւ մինչեւ որ դուն փոսը փորես նէ՝ ես ասոնք մէկ մը չափեմ :

Ալի , ըսաւ . Ալի պապա . քու ընկերքէդ բան մը չեղիր . եկո՛ւր խօսք մտիկ ըրէ՛ . այդ բանէն ետ կեցիր : Այսու ամենայնիւ՝ ի՞նչ ուղես նէ կրնաս ընել . միայն թէ գաղտնիքը մարդու չայտնես :

Արտը հանգիցնելու համար Ալի պապային կինը ելաւ դուրս , իր տաղերը Վասըմին տունը դնաց . որ անկէց շատ հեռու չէր . Վասըմ տունը չէր . ուստի անոր կնոջն ըսաւ որ քիչ մը ատենի համար գրիւը փոխ տայ իրեն : Աինը հարցուց . մեծը կուզես թէ պզտիկը . Ալի պապային կինն ըսաւ թէ պզտիկը :

Եւ ատ աղէկ ըսաւ ներք . քիչ մը սպասէ՛ . երթամ բերեմ :

Վնաց գտաւ . բայց որովհետեւ ասիկայ ալ իր տաղերը Ալի պապային աղբատուծիւնը դիտէր՝ ուղեց իմանալ թէ ներսը չափելիքը ի՞նչ տեսակ հընտեղէն է . ուստի գրիւին տակը վարպետութիւնով մը քիչ մը ճարպ քսեց . եւ առաւ Ալի պապային կնոջը բերաւ թողութիւն խնդրելով անիկայ քիչ մը սպասել տալուն . երովհետեւ ուշ գտայ ըսաւ :

Ալի պապային կինը տուն դարձաւ . գրիւը ոսկիներուն գէզին վրայ դրաւ , լիցուց . եւ քիչ մը անդին նստարանին վրայ պարպեց . եւ նոյն գործողութիւնը կրկնեց մինչեւ ոսկիները լման չափեց . գրիւներուն համարներն շատութենէն դիժ եղաւ . երկանն ալ իմացուց , որ փոսը փորեր լմնցուցեր էր :

Այն միջոցին որ Ալի պապա ոսկիները կը թաղէր , կինը որ իր խօսքին վրայ կենալը եւ հաւատարմութիւնը ներսը հասկնալը համար փութացաւ գրիւը

տանելու տալու , բայց տակը ոսկի մը փակած էր , ասոր միտ զննելու խելք չըրաւ :

Տօպրակ տուաւ եւ ըսաւ . բո՛ւրուկըս . նայէ՛ , գրիւը շատ ասին վար չգրի . բերի . շնորհակալ եմ :

Ալի պապային կինը անկէ դուրս ելլելուն պէս Վասըմին կինը գրիւին տակը նայեցաւ եւ ոսկի մը փակած տեսաւ նէ մեծապէս զարմացաւ . ապշեցաւ մնաց . եւ նոյն քապէին նախանձու գեւը սրտին տիրեց :

Անքն իրեն կըսէր . ի՞նչ ըսել է այս . Ալի պապա գրիւներով ոսկի ունի եղեր . խեղճը այնքան ոսկին որիկ՞ ստացեր է :

Ինչպէս որ քսիւք՝ Վասըմ տունը չէր . խանութըն էր , որիկէց իրիկունը տուն պիտի գար . գիտես թէ հարիւր տարի մը քշեց մինչեւ տուն եկաւ . այնքան անհամբերութեամբ կըսպասէր կինը անոր վերադարձին՝ այս լուրը պատմելու համար , որուն վրայ ալ իրմէ քիչ պիտի չը զարմանար :

Երանուիլ

ՀՈՅՇ ՄԸ

Անցածները Ապանիայի մէջ կին մը երկորեակ զաւակ ծներ էր . մէկը մանչ մէկը աղջիկ : Մարմինը նին իրարմէ զատ . երկուքին ալ երեսները զատ զատ յայտնի կերեւէր , բայց զուխնին միացած էր , անանկ որ՝ երկու մարմին մէկ զուխ ունէր . եւ այն մէկ զուխին վրայ երկու երես կար : Ասիկայ հետաքրքրական բան մը ըլլալուն համար Ալիքանդ քաղաքի համալսարանին թանգարանը տարուեցաւ : Եւ Մատրիտու Ժոզեֆինա լրագիրը կըսէ որ անկէց ալ հրէջը Փարիզ խրկուեր է :

ՃԱՆԱԳԱՐՀՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԵՌԱԶԱՐԿՈՒԹԻՒՄ

Այնի դուքը որ գիտնական եւ մեծահարուստ անձ մըն է , եւ Վաղղիայի ճամարանին անդամ , մէկ նաւ մը պատրաստուելու վրայ է . որուն ամեն մէկ կը տարները կրնան 24 ժամու մէջ քակտուիլ եւ դարձ . եւ քաղաքներու : Եւսով ծովային ուսումնական ճառագարհորդութիւն մը պիտի ընէ Վալենտին ճամբայ ելլելով : Եւսորոց երկրին ծովեզերքը դալով նաւը

պիտի քակէ, ջորիները բնօցնելով Սեռեալ ծովը պիտի երթայ ջուրին բաղադրութիւնը քննելու. անկէց նորէն միջերկրական ծովը իջնալով Սեռեալ միջուկէն Լճօֆի ծովը եւ մինչեւ Տօն գետին բերանը պիտի ելլայ. անկէց Սիպիրու անապատէն Վոլկա գետը եւ Կասպից ծովը պիտի իջնայ. հոն ալ քննութիւններն ընելէն ետքը ուղտերու բնօցնելով նաւը՝ Սուսուլ պիտի իջնայ այն կողմի աւերակները քննելու եւ Տիգրիս եւ Լփրատ գետերը տեսնելու. որոնցմէ Պարսից ծովը եւ անկէց Կարմիր ծովը պիտի անցնի, Հաւանականաբար մինչեւ այն ատեն Սիւէյիշի քանալն ալ լըմնցած ըլլալով՝ այն ճամբով Լճէքսանդրիա եւ անկէց Գաղղիա պիտի դառնայ: Եյս ճանապարհորդութիւնը որ դուրսէ ամիսէ մը սկսի, պատմողին ալ անհաւատարմ կերեւի:

ՀԵՌԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ ԵՐ

Քաղէլի անուն ճարտարին յիշած նորատեսակ հեռագրական գործիքը թէպէտ հայերէն լրագրոց մէջ ալ յիշուած է, բայց Բաբելի Լէշայէ լրագրոցի տուածին չափ տեղեկութիւն չեն տուած. ուստի մենք նոյն լրագրոցն 782 թուոյն մէջ գրածէն առնելով հոս կը դնեմք:

Եյս գործիքը հասարակօրէն գործածուածին պէս չէ. հեռագրատան յանձնուած նամակ կամ փաճառաւորի պարտամուրհակ կամ փոխանակագիր եւ ասոնց մէջ գտնուող ինչ որ ըլլայ Նէ նշխութեամբ տեղը կը խըրկուի: Որ օրինակ, ըսնը թէ մէկը իր ձեռքն գրովը եւ կնքովը նամակ կամ մուրհակ մը գրէ եւ հեռագրատունը տանի յանձնէ Նէ՝ նամակը կամ մուրհակը նշխութեամբ տեղը հասնելով բնաւ սխալ կամ վրիպակ չըլլար. միայն թէ քաղաքականութեան եւ անոր նման բաներու վերաբերեալ դադանութիւն պահանջող թուղթերը այս կարգը չեն: Ասոնցմէ զատ ինչ գիր՝ կամ շէնքի գծադրութիւն ըլլան՝ այս միջոցով տեղերին կը հասնին: Հեռագրատան վարձքն ալ առաջնոյն նման բառերուն համարանքով չէ: Գործածուած թըղթոյն չափովն է: Մէկ քառակուսի սանդղակէ թուղթի վարձք քսան սանդղակ հաշուելով, երեսուն քառակուսի սանդղակէ թուղթին պիտի տրուի վեց ֆրանք. 60 քառակուսի սանդղակէ գրին 12 ֆրանք, 120 քառակուսի սանդղակէ գրին 24 ֆրանք. ուրիշներն ալ նմանապէս:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԹԱՅԻՐ

Հիշափոխական կառավարութեան համար Գաղղիէն օդաչիւր մը հետեւեալը կը գրէ:

«Հիշափոխական կառավարութիւններուն ստակ պէտք է. եւ այս պէտքը ընաւ մէկ ժամանակ մը չը սրտիք: Պիտ տուա՞յ եկեղեցական ինչքերու ձեռք կը զարնեն. վանքերն ու եկեղեցիները կը կողոպտեն. բայց ասոնցմէ ճարածնին հազիւ տարի մը կ'օգտէ իրենց: Ըմեն ատեն յիշափոխականները ասանկ ըրին. վանքերն ու եկեղեցիները կողոպտուելէն ետքը կարգը հիւանդանոցներուն եկամուտներուն եկաւ: Եսիկայ հարկաւորեալ կարգ մըն է. նախ եկեղեցին. ետքը աղքատները. անկէց ետքը կարգը կուգայ հարուստներուն, որ առաջնները եղած ժամանակը ալ դուրսն են. եւ հաւանութիւն ալ տուին. ասոնք ալ իրենց հաւանութեան պատիժը այս կերպով կը դաննեն»:

ՆՈՐ ՀՐԵՍԵՐԵԿՈՒԹԻՒՆԻՔ

ԳԵՂԱՆԻՔ

ՀԵՐԱՍԱՐԵՎՈՒԹԵԱՆ

Մասիս լրագրոցի խմբագրին գաղղիէնէ թարգմանած այս գիրքը՝ որ երկու հատոր պիտի ըլլայ, Մասիսի մանրալրոց թերթերուն մէջ առաջին հատորը հրատարակուելէն ետքը առանձին ալ հրատարակուած է. եւ կը ծախուի Մասիսի գրատունը եւ ուրիշ հայ գրամատչաններու քով:

Դին. 15 զուռուշ

ՏՆՕՐԵՆ=ԽՄԲԱԿԻՐ ԵՒ ՏՊԱԳԻՉ

ՅՈՎ.Է. ՊՐ. ՏՐ. ԿՐԴ. ՏԵՐՈՅԵՆՑ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՎԵՋԻՐ-ԽԱՅ